
KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK

TITO ÉS MŰVE

AZ EL NEM KÖTELEZETTSÉG — VILÁGPOLITIKA

BALLA LÁSZLÓ

„Az emberiség jövője a tömbökön
kívüli világban van.”

(Tito, Colombo, 1976)

I.

Az el nem kötelezettség korszerű világunk történelmi szükségletét fejezi ki. Mozgalma, univerzális törekvéseivel, egy humánusabb és igazságosabb nemzetközi viszonyokon felépülő világ megteremtésének elérését szorgalmazza. Célja a népek teljes jogú politikai és gazdasági önállósága az elnyomatás minden formájával szemben. Nem ismeri el az olyan nemzetközi viszonyok létjogosultságát, melyek az imperializmus, hegemonizmus vagy más politikai és gazdasági függőség formáit kívánják továbbra is fenntartani. Küzd a nemzetközi viszonyok demokratizálásáért. Ennek keretében, szorgalmazza egy új nemzetközi gazdasági rendszer bevezetését és általa a világ javainak igazságosabb felosztását.

Az el nem kötelezett országok kezdettől fogva ellenezték a világ tömbökre és érdekövezetekre való felosztását. A fegyveres beavatkozás és az erőszak alkalmazását az egyes nemzetközi kérdések megoldásában. Nem hisznek olyan békében, mely a tömbök katonai egyensúlyán alapszik és csak a nagyhatalmak egymás közötti meg egyezésére vonatkozik. Elvetik azt a nézetet, hogy az egyes országok csak a nagyhatalmak tömbjeihez csatlakozva nyerhetik el biztonságukat.

A nemrég felszabadult, nagyszámú afrikai és ázsiai ország az el

nem kötelezett politikában látja a lehetőséget, hogy megerősítse függetlenségét és felszabaduljon évszázados alárendelt helyzetéből. Ezek az új országok a teljes jogú egyenlőség alapján kívánnak részt venni az érdekeiket érintő nemzetközi kérdések rendezésében. Számukra a világ tömbökre és érdekövezetekre való felosztása nem nyújt elég biztosítékot nehezen megszerzett önállóságuk megőrzésére. „Egyetlen ország sem kívánja nehezen kivívott szabadságának és jövőjének sorsát másoknak átengedni.” (Kardelj)

Ezzel szemben az el nem kötelezettség annál inkább megfelel a fejlődő országok létérdekeinek, amit a mozgalom gyors fejlődése is igazol. Az 1961. évi első, Belgrádban megrendezett csúcsertekezlet óta 45 új ország szabadult fel, főleg Afrikában, és ebből 37 csatlakozott a mozgalomhoz. Ezekben az országokban, időközben, több államszínvonal és rendszerváltozás következett be. Ennek ellenére, minden ilyen új állam továbbra is megőrizte el nem kötelezett külpolitikáját. Az el nem kötelezettség politikája törekvéseivel segítséget nyújt a fejlődő országoknak, hogy ellenálljanak különböző külső kihívásnak vagy nyomásnak és megóvják tömbökön kívüli önállóságukat.

A történelemben egyetlen nemzetközi mozgalom sem ért el másfél évtized alatt ilyen gyors és dinamikus fejlődést. Belgrádtól (1961) Colombóig (1976) huszonötől nyolcvanhatra szaporodott az el nem kötelezett országok száma, de a colombói csúcsertekezleten jelen volt még 20 ország mint megfigyelő, illetve mint vendég. A résztvevők száma így meghaladta a százat.

Colombo egyik jellegzetessége, hogy a résztvevők között vendég minőségben első ízben jelentek meg olyan országok, melyek katonai tömbök és szövetségek tagjai (Románia, Portugália, Fülöp-szigetek). Résztételük újabb bizonyítéka az el nem kötelezett mozgalom széles körű és növekvő hatásának.

Külön jelentősége van az el nem kötelezettek mozgalmának napjainkban, amikor a tudomány és technológia bámulatos fejlődése eddig ismeretlen nagy lehetőségeket biztosít a szegénység és elmaradottság felszámolására az egész világon.

Ezt a kiváló alkalmat az emberiség sajnos nem képes még kellő módon kihasználni. Évente, főleg a fejlett országok, több mint 300 milliárd dollárt költenek fegyverkezésre, ami kétszerese száz fejlődő ország nemzeti jövedelmének. Amíg a tömbök fegyverkezési versengése ilyen félelmetes méretekben folyik, addig a világ kétharmad részét éhhalál és nyomor veszélye fenyegeti. A tudomány és

technológia nagy fejlődése, ily módon, nem az emberiség létét biztosító célokat szolgálja. A jelenlegi gazdasági rendszer, a világ javainak igazságtalan felosztása szintén még inkább mélyíti a szakadékot a fejlett és fejlődő országok között. Ezt meggyőzően fejezi ki az országok nemzeti jövedelmének alakulása.

Az iparilag fejlett országokban az egy főre eső nemzeti jövedelem továbbra is rohamosan emelkedik (1965 — 4200, 1975 — 5500, 1985 — 8100 dollár). A legelmaradottabb fejlődő országokban (26 állam átlaga) a helyzet annál kedvezőtlenebb (1965 — 130, 1975 — 150, 1985 — 180 dollár).

Erre a jelenségre élesen rávilágított Tito elnök az 1973. évi algíri csúcscrétekezleten.

„A tudomány és a technológia nagy lehetőségeket nyújt a gazdasági elmaradottság és szegénység felszámolására, de ugyanakkor felfedi a meglévő világrendszerek tehetetlenségét, hogy az adott lehetőségeket valóra is váltsák.”

Sok nemzetközi értekezleten elismerték már a béke és a világ oszthatatlan voltát. Ennek dacára, a fejlett országok még mindig nagyon keveset tesznek ennek érdekében. A nagy fegyverkezési hajzsa sokban korlátozza az erre a célra meghatározott juttatások kereteit (a fejlett országok hozzájárulásai, nemzetközi leszerelési alapok). Az ENSZ és más nemzetközi szervezetek erre vonatkozó határozatait rendszerint nem hajtják végre. Hiányzik a nemzetközi közösség megértése, szolidaritása és határozottsága a fenti súlyos nemzetközi problémák orvoslására.

Az el nem kötelezett országok, ugyanakkor, a fenti nagy jelentőségű és égető nemzetközi kérdések rendezését szorgalmazzák és helyezik tevékenységük központjába. (Az új nemzetközi gazdasági rendszer bevezetése, a nemzetközi feszültség okainak elhárítása, általános és teljes leszerelés, katonai támaszpontok megszüntetése, háborús veszélyt jelentő válságok megoldása, a gyarmatosítás maradványainak felszámolása, az ENSZ szerepének megszilárdítása, minden agresszió és erőszakos beavatkozás megakadályozása.)

Az el nem kötelezett országok nem kizárólag saját problémáik megoldásával foglalkoznak, hanem felelősségteljesen, egyenrangúan és tevékenyen részt kívánnak venni az egyes nemzetközi kérdések rendezésében.

„Az el nem kötelezett országok ma már senkitől sem kérik, hogy elismerjék jogaikat a nemzetközi problémák megoldásában, mert ezt harcukkal már kivívták. Egyidejűleg vállalják a rájuk háruló

felelősséget a nemzetközi viszonyok további fejlesztésében.” (Tito, Algír, 1973)

A katonai tömbök képviselői soha nem egyeztek az el nem kötelezett országok célkitűzéseivel és törekvéseivel. Állandóan bírálták a mozgalom tevékenységét. Lebecsülték, leginkább semmibe vették annak eredményeit. Nyomást gyakoroltak az egyes el nem kötelezett országokra, vagy igyekeztek azokat saját céljaik szolgálatába állítani. Egyesek kifogásolták az el nem kötelezettek mozgalmának tömbjellegét, imperialistaellenes határozatait; mások az el nem kötelezett országok annyira különböző társadalmi-politikai berendezését...

Ezek az erők máig sem hagytak fel kísérleteikkel, hogy megbontsák a mozgalom egységét. Ennek dacára, ma már ezek a körök is kénytelenek elismerni az el nem kötelezettek mozgalmának életképességét és állandóan növekvő nemzetközi szerepét.

Az el nem kötelezett országok ma már az ENSZ tagállamainak többségét alkotják. Változatos és élénk tevékenységükkel, számos kezdeményezésükkel, javaslataikkal fontos szerepet töltenek be a nemzetközi szervezetek működésében. A mozgalom, másfél évtized alatt, a nemzetközi viszonyok egyik jelentős tényezője lett. Megkerülésével többé egyetlen fontosabb nemzetközi kérdést sem lehet tartósan és sikeresen megoldani.

Az el nem kötelezett országok önálló tevékenységükkel pozitív hatást gyakorolnak a nemzetközi viszonyok kialakítására a béke és a békés együttműködés szellemében.

Az el nem kötelezett politika ma már világpolitikát jelent. A nemzetközi élet ellentéteinek, ellentmondásainak és viszályainak összetett, bonyolult világában járható utat mutat a nemzetközi társadalmi, gazdasági, politikai, szociális és egyéb viszonyok igazságosabb rendezése felé.

„Az el nem kötelezettség nemcsak korunk lelkiismerete, hanem emberiségünk reménye. A nemzetközi viszonyok pozitív tényezője, mely tőlünk állandó, határozott és szervezett akciót igényel.” (Tito, Lusaka, 1970)

II.

Az el nem kötelezettek mozgalmának fejlődését, természetesen, nemcsak a résztvevők számának állandó növekedésével kell mérni (Belgrád — 26, Colombo — 86+20). Ennél lényegesebb megfigyelni,

milyen minőségi változást mutatnak az egyes csúcsertekezletek a tartalom, a kezdeményezés és az akcióképesség szempontjából.

Az 1961. évi első belgrádi csúcsertekezet 26 résztvevője még csak felhívással fordult a nagyhatalmakhoz az akkori hidegháború mielőbbi megszüntetésére. Az értekezletnek Belgrádban elsősorban tömbellenes és gyarmatellenes jellege van.

A nagyhatalmak között bekövetkezett enyhülés időszakában megrendezett kairói csúcstalálkozó (1964) főleg a gyarmatosítás felszámolására helyezi tevékenységének súlypontját, bár egyéb nemzetközi kérdésekkel is részletesen foglalkozik.

A lusakai csúcsertekezet ((1970) következetes folytonosságot mutat az előző konferenciák politikai határozatainak végrehajtásában, egyébként, a fejlődő országok gazdasági helyzetének gyökeres megjavítását helyezi előtérbe.

Az algíri csúcsertekezet (1973) nagyszámú résztvevője (75 + 25) egy részletesen kidolgozott tervezetet javasolt egy új nemzetközi gazdasági rendszer érdekében. Itt nemcsak a fejlődő országokat érintő gazdasági problémákkal foglalkoznak, hanem az első kísérletet teszik, hogy a fejlett országokkal közösen oldják meg ezeket a nagy fontosságú gazdasági kérdéseket. Evvel kapcsolatban és az el nem kötelezett országok javaslatára rendezték meg később 1974-ben és 1975-ben az ENSZ rendkívüli közgyűlésének VI. VII. különülésszakát, ahol jelentős döntések születnek. (Nyilatkozat az új nemzetközi gazdasági rendszer megteremtéséről, határozat a nemzetközi kereskedelemről, a fejlett országok 1%-os hozzájárulása a fejlődő országok fejlesztéséhez.)

A legutóbbi, sorrendben az ötödik (colombói) csúcsertekezet (1976) minden téren felülmúlta az előzőeket. Az el nem kötelezettek tömeges mozgalma, tizenöt év gazdag tapasztalatával, számos építő jellegű kezdeményezésével itt már szélesan bekapcsolódik az összes fontos nemzetközi kérdés megoldásába. Határozatai nemcsak egy igazságosabb alapon felépülő jövő világ vízióját adják, hanem részletesen elemzik a legidősebb nemzetközi politikai és gazdasági kérdéseket. Az el nem kötelezettek a fontos nemzetközi politikai és gazdasági kérdéseket a világ többi országával közösen kívánják megoldani. Így határozataik nem elvontak, irreálisak, hanem beleolvadnak a nemzetközi közösség hasonló irányú erőfeszítéseibe.

A colombói csúcsertekezetten kifejezésre jutott a mozgalom életképessége, tömegessége, állandóan növekvő szerepe a nemzetközi kérdésekben és ami talán a leglényegesebb — a mozgalom egysége.

Éz annál jelentősebb, mert mind Colombo előtt, mind az értekezlet után, nemegyszer az egyes tagállamok közötti ellentétek fegyveres viszály kirobbanásával is fenyegettek.

A colombói csúcsértekezlet egyik fontos jellegzetessége, hogy a részt vevő országok elsősorban a közös, minden országot érintő központi problémák megoldása felé orientálódtak. Az értekezlet idejére háttérbe szorították egymás közötti nézeteltéréseiket. Ezen a téren jelentős volt Tito és a szocialista Jugoszlávia élénk tevékenysége Colombóban, és később is. Természetesen a jövőben is nagy figyelmet kell fordítani az egyes el nem kötelezett országok közötti ellentétek és ellenségeskedések rendezésére. Az időnkénti viszályok kirobbanását a külső erők, az érdekövezetekért folyó nagyhatalmi versengés és a gyarmatosítás örökségei okozzák... Az idei év elején Afrikának a Szaharától délre eső területén jelentkeznek különféle válságok, ellenségeskedések, melyeknek megfékezését mindenekelőtt a fenti okok kiküszöbölésével lehet csak elérni. Az el nem kötelezett országok szerepe az ilyen ellentétek és viszályok elhárításában igen eredményes lehet. Colombo szellemében az egymásra utaltságot, az el nem kötelezettek együttműködését és egységét kell a jövőben határozottabb formában érvényesíteni.

Az el nem kötelezett országok közötti nagy különbségekre és az ebből származó ellentétekre részletesen kitér Tito elnök colombói beszédében.

„Tisztelnünk kell a reális érdekkülönbségeket, melyek az egyes el nem kötelezett országok objektív életfeltételeiből, különböző szinten való fejlettségéből, földrajzi és politikai helyzetéből erednek. Nem szabad megengedni, hogy egy ország el nem kötelezettebb vagy kevésbé el nem kötelezett legyen kizárólag politikai rendszere miatt. Bizonyos ellentétek dacára, egységesek kell hogy maradjunk abban, ami lényege a mozgalomnak. Az el nem kötelezettség mindenkor a béke, biztonság, függetlenség, általános társadalmi és gazdasági fejlődés alapvető kérdésében fejezte ki érdekegységét. A mozgalom sohasem törekedett vagy kényszerített egyöntetűsége, ami ellentétes lenne az el nem kötelezettség demokratikus jellegével.

Mindig abból indulunk ki, hogy az el nem kötelezett országok részei a világnak, mely tele van ellentmondásokkal és viszályokkal, amittől a fenti országok sem lehetnek mentesek.

Az egyes politikai és gazdasági problémák, melyekkel az országok küzdenek, legtöbbször a gyarmatosítás örökségei vagy külső nyomás következményei. Megoldást csak az idegen nyomás és egyéb aka-

dályok elhárításával, illetve az egymás közötti érdekek türelmes egybehangolásával lehet elérni.”

A colombói csúcsertekezlet, akár a két előző, a gazdasági kérdésekre helyezte tevékenységének súlypontját. Ezen a téren azonban messze túlhaladta a lusakai és algíri konferencia erre vonatkozó határozatait. A mozgalom egy jól előkészített, konkrét és nagy jelentőségű tervezetet dolgozott ki a nemzetközi gazdasági viszonyok megreformálására. Ez a tervezet azonban nem kizárólag az el nem kötelezett és a többi fejlődő ország érdekeit szolgálja, hanem figyelembe veszi a fejlett országok érdekeit is. Ily módon biztosítékot nyújt a szilárdabb gazdasági és szociális haladásra az egész világon.

A mozgalom Colombóban a gazdasági nyilatkozatok és határozatok állapotából áttért az egyes problémák konkrét megvalósítására. Többé nem folytat harcot a fejlett országok ellen, hanem velük közösen készül kidolgozni az új nemzetközi gazdasági rendszer alapjait. Ugyanezt a célt szolgálja a párizsi nemzetközi gazdasági értekezlet 8 fejlett és 19 fejlődő ország részvételével. Ez a nagy jelentőségű összejövetel az első konkrét lépés az új gazdasági rendszer bevezetésére, bár az első évben a 27 ország tanácskozása nem hozott még konkrét eredményeket.

Nyolc hónappal a colombói csúcsertekezlet után az ott elfogadott határozatok végrehajtása eredményesen valósul meg úgy az egyes nemzetközi értekezleteken, mint az el nem kötelezett országok nemzetközi kapcsolataiban. Április közepén tartották meg Indiában a 25 tagú koordinációs iroda értekezletét miniszteri szinten. Ez a munkajellegű tanácskozás felmérte az el nem kötelezettek tevékenységét Colombo után, és foglalkozott az általános nemzetközi helyzettel. Megállapította, hogy sokat tettek a csúcsertekezlet határozatainak következetes végrehajtásáért és az el nem kötelezett országok, különösen az ENSZ legutóbbi ülészakán, nagyon tevékenyek voltak. Ugyiszintén jelentős eredmények születtek az el nem kötelezett országok politikai, gazdasági, kulturális, tájékoztatásügyi együttműködésének terén is.

Az el nem kötelezett országok egységére ma még inkább szükség van, mint Colombóban volt, mert a mozgalom csak így tud ellentálni a kívülről jövő fokozódó nyomásoknak és azoknak a kísérleteknek, melyek továbbra is ki akarják használni az el nem kötelezett országok közötti ellentéteket és különbségeket, amiről az előzőekben már szó esett.

Az el nem kötelezettek mozgalmának állandóan növekvő szerepe

és pozitív hatása a nemzetközi viszonyokra megszűnne, ha a mozgalom bármilyen módon is függő viszonyba kerülne a külső erőktől, különösképpen a tömböktől.

III.

Az el nem kötelezettség eredete, célkitűzései, törekvésének meghatározása, a mozgalom gyors fejlődése, széles körű, univerzális jellege és élénk tevékenysége elválaszthatatlan Tito elnök személyétől. Nem véletlen, hogy nemcsak az el nem kötelezettek, de a világ egész közvéleménye Titót tekinti a mozgalom egyik alapítójának, megteremtőjének, ma már doyenjének. Az sem véletlen, hogy az első csúcsertekezletet Belgrádban tartották meg és az el nem kötelezettek mozgalmában Titónak és a szocialista Jugoszláviának különleges szerepe van.

Tito egész életműve az el nem kötelezettség politikáját és annak eszméit tükrözi. Ez megnyilvánul autentikus forradalmunk megszervezésében, az annyi áldozatot követelő népfelszabadító harcunkban, ahol már nem tudtak érvényesülni nagy szövetségesünk befolyásai... Felszabadulásunk első éveiben is, amikor összeütközésbe kerültünk előbb a nyugati hatalmak érdekeivel, majd Szta-linnal és a tömb többi országával, mert mindenben megvédtük szabadságunkat, önállóságunkat, függetlenségünket. Hasonlóképpen megnyilvánul ez az önigazgatásunk kiépítésében, akár külpolitikánk irányvonalának meghatározásában... A Tito által vezetett szocialista Jugoszlávia el nem kötelezett politikájának minden elemét megtaláljuk az 1950. évi kormánynyilatkozatunkban, Tito történelmi jelentőségű ázsiai utazásaiban és az ottani vezetőkkel folytatott tárgyalásaiban (1954—55), majd végül a történelmi jelentőségű brioni hármastalálkozón, ahol Tito elnök Nehrúval és Nasszerral közösen formálja meg az el nem kötelezettségre vonatkozó, ma már történelmi jelentőséggel bíró okmányokat.

Azóta is Tito minden egyes beszéde, felszólalása az első, belgrádi, majd a később sorra kerülő el nem kötelezett országok csúcsertekezletein, az ENSZ-ben a nemzetközi konferenciákon, a világ államvezetőivel való találkozásain mindenkor az el nem kötelezettség eszméjét, célkitűzéseit, törekvéseit fejezi ki...

Amikor még nálunk is sokan voltak, még pár évvel az első belg-

rádi csúcscrtekezlet előtt, akik kételkedtek az el nem kötelezettség eszméjében és távoli barátaink hitelességében, Tito elnök 1954-ben, egyik ázsiai útjáról visszatérve, a következőket mondta:

„Valaki feltehetné a kérdést, miért keres Jugoszlávia szövetségest 7000 mérföld távolságban levő országokban és azok vajon milyen erőt képviselnek? Szerintem tévednek azok, akik ilyen kérdéseket tesznek fel. Ez igenis nagyon fontos ma, amikor a világ egy egészet alkot, amikor a távolságok már semmit sem jelentenek és amikor a világban semmi nem történhet, amit a világ másik részén meg ne éreznének.”

Nehéz lenne felsorolni Tito elnök az el nem kötelezettség mozgalmának érdekében kifejtett működése érdemeit. Erről az utóbbi években könyvek jelentek meg nálunk és külföldön is.

Ilyen irányban kifejtett tevékenységéért Tito elnök számos kitüntetésben részesült az egész világon. A JKSZ X. kongresszusa külön elismerésben részesítette Tito elnököt látnoki és alkotó szerepéért külpolitikánk kiépítésében és megvalósításában, a szocialista és el nem kötelezett Jugoszlávia helyzetének megerősítésében; fáradhatatlan hozzájárulásáért az el nem kötelezett politika megteremtésében és megszilárdításában, a békéért, a népek közötti megértéséért és a szocializmusért folytatott harcban világszerte.

1974 januárjában Tito elnököt Indiában kitüntették a nemzetközi megértés díjával, a Nehru-díjjal. Ezt a magas elismerést minden évben a világ legnagyobb humanistái egyikének ítélik oda. Előzőleg ebben az elismerésben részesültek többek között Martin Luther King, André Malraux, Jehudi Menuhin. A Nehru-díjat Titónak India akkori elnöke, Giri adta át. Ezen az ünnepségen többen méltatták Tito elnöknek az el nem kötelezettség, a béke és a nemzetközi megértés érdekében kifejtett munkássága nagy érdemeit. Patak, India alelnöke ez alkalommal többek között a következőket mondta:

„Tito elnök, a partizán hős olyan nagy mértékben járult hozzá a béke ügyének elmélyítéséhez, ahogyan korunkban csak kevesen tették. Született forradalmár, aki mindig felemelte szavát minden igazságtalanság ellen, mindig azoknak az élén volt, akik az emberiséget nemesebbé kívánták tenni. Egész életét a bátorság és az odaadás jellemezte és a kizsákmányoltakon, elnyomottakon való segítség szándéka.

Kivételes egyéniségek nőnek ki történelmünkéből, hogy a sokat szenvedett emberiségnek utat mutassanak. Ezeket a személyeket már életükben legendák övezik. Magasra emelik a remény lámpását, és

messzire bevilágítják vele az univerzális béke felé vezető utat. Tito az ilyen ritka egyéniségek közé tartozik.

Három nagy egyéniség, Tito, Nehru és Nasszer egy új világ vízióját vázolta fel az elnyomottak részére. Egy háború nélküli és a szegénységet megszüntető világot. Hitet és lendületet adtak a népeknek, hogy ezt a víziót valósággá tegyék. Kifejlesztették bennük az egymásra utaltság és egyetemes barátság érzését, amivel legyőzhetik a nukleáris kor minden veszélyét.

Túlzás nélkül el lehet mondanunk, hogy ezek a vezető államfőfiak térítették vissza a pusztulás széléről a világot. Nevük élni fog, amíg csak az emberiség tisztelni fogja a civilizáció értékeit.”